

ΛΟΥΙΤΖΙ ΠΙΡΑΝΤΕΛΟ

Νόμπελ Λογοτεχνίας

Ο

ΜΑΚΑΡΙΤΗΣ
ΜΑΤΙΑ
ΠΑΣΚΑΛ

Πρόλογος: Δημήτρης Στεφανάκης

Μετάφραση: Δήμητρα Δόση

ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Δεύτερη (φιλοσοφική) εισαγωγή εν είδει δικαιολογίας

Την ιδέα, ή μάλλον τη συμβουλή, να γράψω μου την έδωσε ο σεβάσμιος φίλος μου δον Ελίτζιο Πελεγκρινότο, που σήμερα έχει στη φύλαξή του τα βιβλία του Μποκαμάτσα και στον οποίο θα εμπιστευτώ το χειρόγραφό μου μόλις το τελειώσω, αν το τελειώσω ποτέ.

Το γράφω εδώ, στο βεβηλωμένο εκκλησάκι, κάτω από το φως του φαναριού που κρέμεται εκεί πάνω, στον τρούλο· εδώ, στην καμάρα που αναλογεί στον βιβλιοθηκάριο, περίκλειστη από χαμηλά ξύλινα κολονάκια, την ώρα που ο δον Ελίτζιο ξεφυσά υπό το βάρος της υποχρέωσης που ανέλαβε με ηρωισμό, να βάλει δηλαδή σε τάξη αυτό το συνονθύλευμα των βιβλίων. Πολύ φοβάμαι πως δεν θα βρει άκρη. Πριν από αυτόν, κανείς άλλος δεν είχε μπει στον κόπο να μάθει, έστω κατά προσέγγιση, ρίχνοντας μια γρήγορα ματιά στους τίτλους, τι σόι βιβλία είχε δωρίσει αυτός ο σεβασμιότατος στον δήμο.

Νόμιζαν πως όλα, ή σχεδόν όλα, αφορούσαν θρησκευτικά ζητήματα. Ο Πελεγκρινότο ανακάλυψε τώρα, προς μεγάλη του χαρά, μια τεράστια ποικιλία θεμάτων στη βιβλιοθήκη του σεβασμιότατου· κι επειδή τα βιβλία τα είχαν μαζέψει αποδώ κι αποκεί από την αποθήκη και τα είχαν πετάξει φύρδην μίγδην, η ακαταστασία που επικρατεί είναι απερίγραπτη. Ανάμεσα σε τούτα τα βιβλία γεννήθηκαν φιλίες αν μη τι άλλο ξεχωριστές: για παράδειγμα, ο δον Ελίτζιο Πελεγκρινότο μού είπε πως δυσκολεύτηκε κάμποσο να ξεκολλήσει από τους τρεις τόμους της έκλυτης πραγματείας του Αντόν Μούτσιο Πόρο *Περί της τέχνης τού να αγαπάς τις γυναίκες*, του 1571, το *Βίος και θάνατος του Φαουστίνου Ματερούτσι, βενεδικτίνου του Πολιρόνε, του επονομαζόμενου μακάριου από κάποιους*, βιογραφία που εκδόθηκε στη Μάντοβα το 1625. Λόγω της υγρασίας, τα βιβλία είχαν κολλήσει αδελφικά μεταξύ τους. Να σημειώσω εδώ πως στον δεύτερο τόμο αυτής της έκλυτης πραγματείας γίνεται πολύς λόγος για τη ζωή και τις περιπέτειες των μοναχών.

Ο δον Ελίτζιο Πελεγκρινότο, σκαρφαλωμένος όλη μέρα σε μια σκάλα φανοκόρου, ανακάλυψε ένα σωρό περίεργα και ωραία βιβλία. Κάθε φορά που βρίσκει κάποιον, το πετά από ψηλά με χάρη πάνω στο μεγάλο τραπέζι που υπάρχει στη μέση· το εκκλησάκι αντηχεί· ένα σύννεφο σκόνης σηκώνεται κι από κάτω δυο τρεις αράχνες το σκάνε κατατρομαγμένες. Εγώ σπεύδω από την καμάρα δρασκελίζοντας τα κάγκελα· πρώτα κυνηγώ με το ίδιο βιβλίο τις αράχνες πάνω στο σκονισμένο τραπέζι κι ύστερα το ανοίγω και το κουτσοδιαβάζω.

Και κάπως έτσι άρχισαν να μου αρέσουν σιγά σιγά αυτά τα διαβάσματα. Τώρα ο δον Ελίτζιο με συμβουλεύει το βιβλίο

μου να έχει ως πρότυπο αυτά που ξετρυπώνει εκείνος στη βιβλιοθήκη, να αποπνέει δηλαδή το ιδιαίτερο ύφος τους. Εγώ ανασπκώνω τους ώμους μου και αποκρίνομαι πως αυτό δεν είναι δύσκολο για μένα. Κι ύστερα κάτι άλλο μου αποσπά την προσοχή.

Κάθιδρος και κατασκοπισμένος, ο δον Ελίτζιο κατεβαίνει από τη σκάλα κι έρχεται να πάρει μια ανάσα στον κηπάκο που κατάφερε να φτιάξει εδώ, πίσω από την καμάρα, περιφραγμένο με βέργες και πασσάλους.

«Ε, σεβάσμιε φίλε μου» του λέω εγώ, καθισμένος στο πεζούλι, με το πιγούνι ακουμπισμένο στη λαβή του μπαστουνιού μου, καθώς εκείνος περιεργάζεται τα μαρούλια του. «Δεν μου φαίνεται κατάλληλη τούτη η εποχή για να γράφει κανείς βιβλία, ούτε γι' αστείο. Τόσο για τη λογοτεχνία όσο και για όλα τα άλλα, πρέπει να επαναλάβω το γνωστό μου ρεφρέν: *Ανάθεμά τον τον Κοπέρνικο!*».

«Ωωω, μα τι σχέση έχει τώρα ο Κοπέρνικος;» αναφωνεί ο δον Ελίτζιο, καθώς σηκώνεται με πρόσωπο ξαναμμένο κάτω από το ψάθινο καπέλο του.

«Έχει, δον Ελίτζιο. Γιατί όταν η Γη δεν γύριζε...»

«Αντε πάλι! Αφού πάντα γύριζε!»

«Δεν είναι αλήθεια. Ο άνθρωπος δεν το ήξερε, άρα ήταν σαν να μη γύριζε. Ακόμα και τώρα, για πολλούς δεν γυρίζει. Το είπα τις προάλλες σε έναν γέρο χωρικό και ξέρετε τι μου απάντησε; Ότι ήταν μια καλή δικαιολογία για τους μεθύστακες. Εξάλλου, συγγνώμη κιόλας, ούτε εσείς μπορείτε να αμφιβάλλετε πως ο Ιησούς του Ναυή σταμάτησε τον Ήλιο. Ας τα αφήσουμε όμως αυτά. Εγώ λέω πως, όταν η Γη δεν γύριζε και ο άνθρωπος, ντυμένος Έλληνας ή Ρωμαίος, έκανε τό-

σο ωραία εντύπωση και καμάρωνε για τον εαυτό του και καιρόταν με την αξιοπρέπειά του, πιστεύω ακράδαντα ότι θα μπορούσε να γίνει αποδεκτή μια λεπτομερής διήγηση, γεμάτη άχρηστες λεπτομέρειες. Λέει ή δεν λέει ο Κουιντιλιανός, όπως με μάθατε, ότι η ιστορία πρέπει να γράφεται για να εξιστορεί και όχι για να αποδεικνύει;»

«Δεν το αρνούμαι» αποκρίνεται ο δον Ελίτζιο «όμως είναι εξίσου αληθές ότι ποτέ δεν γράφτηκαν τόσο εμπειριστατωμένα βιβλία, ή μάλλον αναλυτικά ως προς τις πιο απόκρυφες λεπτομέρειες, όπως από τότε που, κατά τα λεγόμενά σας, άρχισε να γυρίζει η Γη».

«Σύμφωνοι! Ο κύριος κόμης σπκώθηκε νωρίς, στις οκτώ και μισή ακριβώς... Η κυρία κόμισσα φόρεσε ένα βιολετί φόρεμα στολισμένο με πλούσια δαντέλα στον λαιμό... Η Τερεζίνα πέθαινε της πείνας... Η Λουκρητία φλεγόταν από έρωτα... Ω, Θεέ μου, τι με νοιάζουν αυτά; Είμαστε ή δεν είμαστε πάνω σε μια αόρατη σβούρα λουσομένη στο φως μιας ηλιαχτίδας, πάνω σε έναν τρελαμένο κόκκο άμμου που γυρίζει και γυρίζει και γυρίζει δίχως να ξέρει γιατί, σάμπως του κάνει κέφι να στριφογυρίζει έτσι, για να νιώθουμε άλλοτε λίγο παραπάνω ζέστη, άλλοτε λίγο παραπάνω κρύο, και να πεθαίνουμε –συχνά με τη συναίσθηση πως κάναμε ένα σωρό καζομάρες– μετά από πενήντα ή εξήντα γύρους; Ο Κοπέρνικος, ο Κοπέρνικος, δον Ελίτζιο, κατέστρεψε ανεπανόρθωτα την ανθρωπότητα. Σιγά σιγά τώρα πια έχουμε προσαρμοστεί στη νέα θεωρία της απέραντης μικρότητάς μας, στο να θεωρούμε τον εαυτό μας κάτι λιγότερο από το τίποτα μέσα στο σύμπαν, με όλες μας τις ωραίες ανακαλύψεις και εφευρέσεις· τι αξία λοιπόν θέλετε να έχουν τα κάθε είδους μαντάτα, και

δεν εννοώ τις δικές μας αθλιότητες μονάχα, μα και τις γενικότερες συμφορές; Οι ιστορίες μας είναι πλέον ιστορίες σκουληκιών. Έχετε διαβάσει για εκείνη τη μικρή καταστροφή στις Αντίλλες; Τίποτα. Η άμοιρη η Γη, κουρασμένη να γυρίζει δίχως σκοπό, όπως λέει αυτός ο πολωνός κληρικός, έκανε μια μικρή ανυπόμονη κίνηση και φύσηξε λίγη φωτιά από κάποιο από τα πολλά στόματά της. Ποιος ξέρει τι την έκανε να οργιστεί έτσι; Ίσως η αποπσία των ανθρώπων, που ποτέ δεν ήταν τόσο φορτικοί όσο τώρα. Φτάνει. Μερικές χιλιάδες καψαλισμένα σκουληκάκια. Και συνεχίζουμε. Ποιος μιλάει για όλα αυτά πα;»

Ο δον Ελίτζιο Πελεγκρινότο μού επισήμανε πως, όσες προσπάθειες κι αν κάνουμε με τη σκληρή μας πρόθεση να ξεριζώσουμε, να καταστρέψουμε τις ψευδαισθήσεις που η προνοπική φύση μάς χάρισε για το καλό μας, δεν τα καταφέρνουμε. Για καλή του τύχη, ο άνθρωπος εύκολα ξεγελιέται.

Αυτό είναι αλήθεια. Ο δήμος μας, κάποιες νύχτες καταγεγραμμένες στο ημερολόγιο, δεν ανάβει τα φανάρια και συχνά –αν έχει συννεφιά– μας αφήνει στο σκοτάδι.

Πράγμα το οποίο σημαίνει κατά βάθος ότι εμείς και σήμερα πιστεύουμε πως το φεγγάρι στέκει ψηλά στον ουρανό μόνο και μόνο για να μας φωτίζει τις νύχτες, όπως ο ήλιος το πρωί, και τα άστρα για να μας προσφέρουν ένα μαγικό θέαμα. Δεν χωρά αμφιβολία. Και ξεχνάμε συχνά, και μάλιστα με προθυμία, πως είμαστε απειροελάχιστα άτομα, ώστε να σεβόμαστε και να θαυμάζουμε ο ένας τον άλλον, και είμαστε ικανοί να τσακωθούμε για ένα κομματάκι γη ή να θλιβόμαστε για πράγματα που, αν πραγματικά είχαμε συναίσθηση της αξίας μας, θα έπρεπε να μας φαίνονται ανυπολόγιστες αθλιότητες.

Κι όμως, χάρη σε αυτό το προνοητικό ξεγέλασμα, όπως και λόγω της παράξενης περίπτωσης μου, θα μιλήσω για μένα, αλλά όσο το δυνατόν πιο σύντομα, δίνοντας δηλαδή μονάχα εκείνες τις πληροφορίες που θα κρίνω απαραίτητες.

Ορισμένες από αυτές, βέβαια, δεν με τιμούν ιδιαίτερα· όμως τώρα βρίσκομαι σε μια τόσο ιδιόζουσα κατάσταση, που μπορώ πλέον να θεωρώ ήδη τον εαυτό μου νεκρό· κι επομένως χωρίς υποχρεώσεις και χωρίς κανέναν ενδιασμό.

Ας ξεκινήσουμε.

ΜΕΓΑΛΕΣ ΑΦΗΓΗΣΕΙΣ

Υπεύθυνος σειράς: Δημήτρης Στεφανάκης

Στη σειρά **Μεγάλες αφηγήσεις** εντάσσονται έργα-ορόσημα της παγκόσμιας πεζογραφίας· έργα συγγραφέων που έσπασαν το φράγμα του χρόνου και αξίζει να διαβάζονται από όλους ως μέρος μιας συναρπαστικής επικαιρότητας που μας αφορά.

Ο Ματία Πασκάλ περνά μια ζωή που μοιάζει με ατέλειωτη αγγαρεία σε μια επαρχιακή πόλη. Τότε, σαν από θεϊκή πρόνοια, κηρύσσεται νεκρός. Συνειδητοποιώντας πως μπορεί να κάνει ένα νέο ξεκίνημα, να τα καταφέρει καλύτερα αυτή τη φορά, μετακομίζει σε άλλη πόλη, παίρνει άλλο όνομα και ακολουθεί άλλη πορεία ζωής – μόνο που μέλλεται να ανακαλύψει πως είναι το ίδιο πρόσωπο με την παλιά. Αλλά όταν επιστρέφει στον κόσμο που άφησε είναι πια πολύ αργά. Η δουλειά του δεν υπάρχει και η σύζυγός του έχει ξαναπαντρευτεί. Η μόνη του εναλλακτική είναι να ζήσει ως το φάντασμα του ανθρώπου που κάποτε υπήρξε.

Ο Ματία αφηγείται με κωμικοτραγικό τρόπο τις περιπέτειες που τον οδήγησαν να γίνει «μακαρίτης» του ίδιου του εαυτού του, επιθυμώντας να σπάσει τα δεσμά των κοινωνικών συμβάσεων και καταδεικνύοντας την αδυναμία του ανθρώπου να κινεί ο ίδιος τα νήματα του πεπρωμένου του. Με το μυθιστόρημα αυτό, γραμμένο το 1904, ο νομπελίστας Λουίτζι Πιραντέλο γράφει την πρώτη μεγάλη «μεταμόρφωση» της σύγχρονης λογοτεχνίας. Μια διερεύνηση της ταυτότητας και των μυστηρίων της από έναν από τους πιο δηκτικούς και διεισδυτικούς σύγχρονους κλασικούς.

Τρεις συγγραφείς του 20ού αιώνα έδωσαν φωνή στις ανησυχίες μας, στα τραύματά μας, στον φόβο μας· και ταυτόχρονα μας βοήθησαν να ζήσουμε, μετριάζοντας το άγχος και την απελπισία μας. Αυτοί οι τρεις συγγραφείς είναι ο Πιραντέλο, ο Κάφκα και ο Μπόρχες.

Leonardo Sciascia, συγγραφέας

Αστείο, συχνά ξεκαρδιστικό. Και ταυτόχρονα συγκινητικό, διεισδυτικό, τραγικό.

New York Times Book Review

ISBN: 978-618-03-1283-6

9 786180 312836

ΒΟΗΘ. ΚΩΔ.: 81283